

**№ 2 (34)
2014**

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izrk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Э.О. Дүйсенова
А.Д. Жүсіпов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Құлжабаева
Ш.Р. Мырзаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапақ

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор қ., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің (жаңа редакциясы) жобасы бойынша баспасөз релизі, Астана қ., 2014 жылғы 5 маусым.....	7
Конституциялық және әкімшілік құқық	10
Н.А. БИЕКЕНОВ Қазақстан Республикасы құқық қорғау органдарының конституциялық бақылауды қамтамасыз етудегі қызметінің кейбір мәселелері.....	10
Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Мемлекеттік монополияның құқықтық негіздері.....	16
С.С. ШЕШЕНБАЕВА Әкімшілік әділет неден басталады?.....	22
Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы.....	26
С.П. МОРОЗ, С.М. ШУКУРОВА Қазақстан Республикасының банкроттық және оңалту заңнамаларының жаңалықтары.....	26
А.А. МҰҚАШЕВА, Р.Е. БҮЖІГІТОВА Қазақстан Республикасының «жасыл экономикаға» көшуі жөніндегі тұжырымдама аясында шағын су энергетикасын құқықтық қамтамасыз ету проблемалары.....	34
Л.С. ТҰРҒАНБАЕВА, А.М. ҚАСЫМОВА Мұрагерлік кезіндегі әмбебап құқық мирасқорлығы.....	40
Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу.....	44
С.М. РАХМЕТОВ Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасын жетілдірудің өзектілігі: заң техникасы.....	44
Д.Ж. ИГЕМБАЕВ Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейін сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегия жобасын талқылау шеңберінде: жеке пікір.....	49
Р.А. ОРСАЕВА Құқықтық білімділік әрқашан нәтиже бермейді.....	54

О.Б. ФИЛИПЕЦ Қазақстан Республикасы өмір бойы бас бостандығынан айыру институтын реттейтін қылмыстық және қылмыстық атқару заңнамасының нормаларын жетілдіру мәселелері.....	60
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану.....	65
М.А. СӘРСЕМБАЕВ, К.М. СӘРСЕМБАЕВ, Д.М. СӘРСЕМБАЕВ Кейбір конвенциялар, қазақстандық және американдық заңнама, БҰҰ-ның халықаралық терроризммен күрес құрылымдары.....	65
Е.М. АБАЙДІЛДИНОВ Еуразиялық экономикалық одақты құру туралы Шарт жобасының ерекшеліктері.....	75
Ж.И. ИБРАГИМОВ Қазақстан Республикасының қатысуымен қалыптасатын интеграциялық бірлестіктердің құқықтық аспектілері.....	80
Қ.Ж. ҚУАНДЫҚОВ, М.К. ЖҮСІПБЕКОВА Қазіргі кезеңдегі Кедендік одақтың кедендік-тарифтік саясатының өзекті мәселелері.....	86
Құқықтық мониторинг және қолданыстағы НҚА-ға сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама.....	92
Т.С. САФАРОВА Қазақстан Республикасында құқықтық мониторинг жүргізуді әрі қарай жетілдірудің кейбір теоретикалық аспектілері.....	92
Ш.Ж. ТАУКЕБАЕВА Әлеуметтік жаңғырту аясындағы еңбек заңнамасы (іргелі ғылыми-қолданбалы зерттеу материалдары бойынша).....	96
Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен.....	100
Ә.Ә. ДӘУЛЕТХАНОВА, Ж.М. ТҰРАРОВА Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің ұғымдық кемшіліктері мен орфографиялық мәселелері.....	100
М.Б. АСЫЛБАЕВ, Т.Е. МҰШАНОВ Мемлекеттік тіл туралы заңды енді кешеуілдетуге болмайды!.....	108
Д.М. ШЫҢҒЫСБАЕВА Аударма жасауда заң тілінің сөз жасамдық және морфологиялық сипаттарын ескеру мәселелері.....	112
А.Н. КАДИРОВА Заң терминдерін аудару мәселелерін зерттеу мен тіларалық коммуникация саласындағы шығармашылық.....	116
Шетелдік тәжірибе.....	120
Т.А. ЖЕЛДЫБИНА (Саратов қ.) Имплементация құқықтық институт ретінде.....	120
Ю.А. ЛЕГЕЗА (Днепропетровск қ.) Мемлекеттік биліктің моральдық-этикалық құрамдас бөлігі.....	125
Құқық қолдану тәжірибесі.....	131
К.А. АРАЛБЕКОВА Сот актілерін орындау - басты міндет.....	131

Жас ғалым мінбері.....	133
Д.Ш. ҚҰДАЙБЕРГЕНОВА Ұлыбритания еліндегі атқарушы директорлардың асыра сыйақыларына құқықтық және корпоративтік шектеулерді қарастыру.....	133
А.М. ҚОҒАМОВ ҚР және АҚШ-тың қылмыстық процесінде әрбір адамның білікті заң көмегін алуға конституциялық құқығына қысқаша салыстырмалы-құқықтық талдау.....	139
Ж.М. ЛЕПЕСОВА Мұрагерлік құқығындағы өсиеттік бас тарту институты.....	143
С.Т. СӘРСЕМБАЕВА Қарақшылық пен бопсалаушылықтың ара-жігін ажыратудың проблемалық мәселелері.....	146
З.С. ӘШІМОВА Аукцион сауда-саттық нысаны ретінде	151
Қ.О. ҚОЙЛЫБАЕВ Бала асырап алудан туындайтын құқықтық салдар.....	155
Д.Ш. ТӨКЕЕВ Ұйымдарға салынатын салықтан жалтару қылмысын нормативтік қаулыда қарастыру мәселелері.....	159
Ақпараттық хабарламалар	164
2014 ж. 24-25 сәуірде Мәскеу қ. өткен Еуразиялық сыбайлас жемқорлыққа қарсы үшінші жылсайынғы форум туралы ақпараттық хабарлама.....	164
2014 ж. 21 мамырда ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу мәселелері бойынша өткен практикалық семинар туралы ақпараттық хабарлама.....	166
2014 ж. 30 мамырда Астана қ. өткен «Қазақстан Республикасының заңнамасын реформалаудың өзекті мәселелері: теория және практика» атты Н.А. Шәйкеновті еске алуға арналған («Шәйкенов оқулары») халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама.....	170
«Сауда және инвестицияны қорғау туралы өңірлік халықаралық шарттар» тақырыбына өткен халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама. Минск қ., 2014 жылғы 12-13 маусым	172
Н.А. Шәйкеновтің максималары мен афоризмдері.....	174
Мерейтой.....	175
З.ғ.д., профессор М.С. БЕЙБІТОВТІҢ туғанына 60 жыл.....	175
ҚР ҰҒЖА академигі, з.ғ.д., проф. И.Ш. БОРЧАШВИЛИДІҢ 60-жылдығына орай.....	177

**№ 2 (34)
2014**

Собственник и издатель:
ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izrk.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:
Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчашвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:
Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Э.О. Дуйсенова
А.Д. Жусупов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Кулжабаева
Ш.Р. Мырзаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

Вестник Института Законодательства Республики Казахстан

научно-правовой журнал

СОДЕРЖАНИЕ

Пресс-релиз Министерства юстиции Республики Казахстан по проекту Кодекса об административных правонарушениях (новая редакция), г. Астана, 5 июня 2014 года.....	8
<i>Конституционное и административное право</i>	10
Н.А. БИЕКЕНОВ Отдельные аспекты деятельности правоохранительных органов Республики Казахстан по обеспечению конституционного контроля.....	10
Л.Т. ЖАНУЗАКОВА Правовые основы государственной монополии.....	16
С.С. ШИШИМБАЕВА С чего начинается административная юстиция?.....	22
<i>Гражданское и гражданско-процессуальное право.....</i>	26
С.П. МОРОЗ, С.М. ШУКУРОВА Новеллы законодательства Республики Казахстан о реабилитации и банкротстве....	26
А.А. МУКАШЕВА, Р.Е. БУЖИГИТОВА Проблемы правового обеспечения малой гидроэнергетики в свете Концепции по переходу Республики Казахстан к «зеленой экономике».....	34
Л.С. ТУРГАНБАЕВА, А.М. КАСЫМОВА Универсальное правопреемство при наследовании.....	40
<i>Уголовное право и уголовный процесс.....</i>	44
С.М. РАХМЕТОВ Проблемы совершенствования уголовного законодательства Республики Казахстан: юридическая техника.....	44
Д.Ж. ИГЕМБАЕВ В рамках обсуждения проекта Антикоррупционной стратегии Республики Казахстан до 2025 года: собственные рассуждения.....	49
Р.А. ОРСАЕВА Правовое знание всегда дает результат.....	54

О.Б. ФИЛИПЕЦ К вопросу совершенствования норм уголовного и уголовно-исполнительного законодательства Республики Казахстан, регламентирующих Институт пожизненного лишения свободы.....	60
Международное право и сравнительное правоведение.....	65
М.А. САРСЕМБАЕВ, К.М. САРСЕМБАЕВ, Д.М. САРСЕМБАЕВ Some Conventions, Kazakh criminal legislation, UN structures in fight with international terrorism (Некоторые конвенции, казахстанское и американское законодательство, структуры ООН в борьбе с международным терроризмом).....	65
Е.М. АБАЙДЕЛЬДИНОВ Особенности Проекта Договора об учреждении Евразийского экономического союза.....	75
Ж.И. ИБРАГИМОВ Правовые аспекты интеграционных процессов с участием Республики Казахстан.....	80
К.Ж. КУАНДЫКОВ, М.К. ЖУСУПБЕКОВА Актуальные проблемы таможенно-тарифной политики Таможенного союза на современном этапе.....	86
Правовой мониторинг и антикоррупционная экспертиза действующих НПА.....	92
Т.С. САФАРОВА Некоторые теоретические аспекты дальнейшего совершенствования проведения правового мониторинга в Республике Казахстан.....	92
Ш.Ж. ТАУКИБАЕВА Трудовое законодательство в свете социальной модернизации (по материалам фундаментального научно-прикладного исследования).....	96
Из практики законодательства на государственном языке.....	100
А.А. ДАУЛЕТХАНОВА, Ж.М. ТУРАРОВА Терминологические недостатки и орфографические вопросы Гражданского кодекса Республики Казахстан.....	100
М.Б. АСЫЛБАЕВ, Т.Е. МУШАНОВ Не стоит откладывать принятие закона о государственном языке!.....	108
Д.М. ШЫНГЫСБАЕВА Вопросы словообразования и морфологических особенностей языка закона при переводе.....	112
А.Н. КАДИРОВА Изучение вопросов перевода юридических терминов и творческий подход к сфере межъязыковой коммуникации.....	116
Зарубежный опыт.....	120
Т.А. ЖЕЛДЫБИНА (г. Саратов) Имплементация как правовой институт.....	120
Ю.А. ЛЕГЕЗА (г. Днепропетровск) Морально-этическая составляющая государственной власти.....	125
Правоприменительная практика.....	131
К.А. АРАЛБЕКОВА Исполнение судебных актов – главная обязанность.....	131

Трибуна молодого ученого..... 133

Д.Ш. ХУДАЙБЕРГЕНОВА Examination of the Legal and Governance Restraints on Excessive Executive Directors' Remuneration in the Great Britain (Рассмотрение правовых и корпоративных ограничений на чрезмерные вознаграждения исполнительных директоров в Великобритании)..... 133

А.М. КОГАМОВ Краткий сравнительно-правовой анализ конституционного права каждого на получение квалифицированной юридической помощи в уголовном процессе Республики Казахстан и США..... 139

Ж.М. ЛЕПЕСОВА Институт завещательного отказа в наследственном праве..... 143

С.Т. САРСЕМБАЕВА Problematic issues of delimitation of robbery and extortion (Проблемные вопросы разграничения разбоя и вымогательства)..... 146

З.С. АШИМОВА Аукцион как форма торгов..... 151

Қ.О. ҚОЙЛЫБАЕВ Правовые последствия при усыновлении (удочерении)..... 155

Д.Ш. ТОКЕЕВ Вопросы рассмотрения в нормативном постановлении по преступлению уклонения от уплаты налогов с организации..... 159

Информационные сообщения 164

Информационное сообщение о Третьем ежегодном Евразийском антикоррупционном форуме в г. Москве, 24-25 апреля 2014 г. 165

Информационное сообщение о практическом семинаре по вопросам проведения научной лингвистической экспертизы, 21 мая 2014 г. 168

Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Актуальные вопросы реформирования законодательства Республики Казахстан: теория и практика», посвященной памяти Н.А. Шайкенова («Шайкеновские чтения»), г. Астана, 30 мая 2014 г. 171

Информационное сообщение о международной научно-практической конференции на тему: «Региональные международные договоры о торговле и защите инвестиций» в г. Минске, 12-13 июня 2014 года 173

Максимы и афоризмы Н.А. Шайкенова..... 174

Юбилей..... 175

Д.ю.н., профессору БЕЙБИТОВУ М.С. - 60 лет..... 175

К 60-летию академика НАЕН РК, д.ю.н., проф. И.Ш. БОРЧАШВИЛИ..... 177

Тұрғанбаева Ләззат Сұлтанмұратқызы,
ҚР Заң шығару институты
Лингвистика орталығы НҚА
және халықаралық шарттар жобаларының
ғылыми лингвистикалық сараптамасы
секторының кіші ғылыми қызметкері,
заң ғылымдарының кандидаты

Қасымова Айсұлу Молдагұлқызы,
ҚР Заң шығару институты
Лингвистика орталығы НҚА
және халықаралық шарттар жобаларының
ғылыми лингвистикалық сараптамасы
секторының аға ғылыми қызметкері

МҰРАГЕРЛІК КЕЗІНДЕГІ ӘМБЕБАП ҚҰҚЫҚ МИРАСҚОРЛЫҒЫ

Кезінде мұрагерлік қатынастарына қатысты рим заңгерлері әзірлеген әмбебап құқық мирасқорлығының құқықтық құрылымы азаматтық айналымның мүлдітік қатынастарын нығайтуға және тараптардың мүдделерін контрагенттердің біреуінің қайтыс болуы сияқты келеңсіз оқиға салдары қаупінен сақтауға мүмкіндік береді [1, 3 б.].

Мұрагерлікке қатысты әмбебап құқық мирасқорлығы Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің (бұдан әрі – ҚР АҚ) 57-тарауында қарастырылған. Онда қайтыс болған азаматтың мұрасы әмбебап құқық мирасқорлығы талаптарымен басқа адамдарға бірыңғай тұтас нәрсе ретінде және бір-ақ мезгілде ауысады» деп көрсетілген (ҚР АҚ 1038-бабының 2-тармағы) [2].

Әмбебап құқық мирасқорлығының құқықтық құрылымын зерттеместен бұрын, алдымен құқық мирасқорлығы мазмұнын қарастырып көрейік. Құқық мирасқорлығы әмбебап құқық мирасқорлығы (жалпы) және сингулярлық (жеке) болып екіге бөлінеді [3]. Біріншісінің объектісі мирасқорға өтетін біртұтас болып табылатын мүлдітік құқықтар мен міндеттер, сонымен қатар мүлдітік қатынастарға байланысты мүлдітік емес құқықтар болып табылады, яғни мұнда құқықтық қатынастар сақталып, тек құқық субъектісі ғана өзгереді. Әмбебап құқық мирасқорлығы мұрагерлік және заңды тұлғаны қайта құру кезінде туындайды.

Сингулярлық құқық мирасқорлығының объектісі қайтыс болған адамға не құқық

берушіге тиесілі барлық құқықтар мен міндеттер емес, тек жекелеген құқық немесе құқықтар болып табылады.

Мұрагерлік кезіндегі сингулярлық құқық мирасқорлығының «нысанасы мұраның, иеленудің құрамына кіретін заттарды бас тартылушының меншігіне, пайдалануына немесе өзге заттық құқықты беру және оған мұра құрамына кірмейтін мүлдікті беру, ол үшін белгілі бір жұмысты орындау, оған белгілі қызмет көрсету және т.б. болуы мүмкін» (ҚР АҚ 1057-б. 2-т.).

Кейбір авторлар (Н.Д. Егоров) «мұрагерлік кезінде «құқық мирасқорлығы» емес, «мирасқорлық» жөнінде ғана әрі құқықтардың өзі туралы емес, сол құқықтардың объектісі жөнінде сөз қозғалуы тиіс» деген пікірде [4]. Ал В.И. Серебровскийдің пікірінше «қарыздар мұраның негізгі бөлігі емес, оның тек ауыртпалығы болып табылады. Қарыздар мұрагерлік мүлдіктің мөлшерін азайтуы немесе оны тауысуы да мүмкін, бірақ олар мұрагерлік мүлдіктің құрамына кірмейді» [5, 214 б.]. Бірақ оның бұл пікірімен келісу қиын. Өсиетте нақты мүлдік туралы айтылғанымен, мұрагер сол мүлдіктерге қатысты тек құқықтарға ғана емес, сонымен қатар ауыртпалықтар мен міндеттемелерге де ие болады. Мұрагер мұра қалдырушыға тиесілі мынадай:

- жылжымалы мүлдікке құқық (көлік, ақшалай салымдар, жинақтар, мұра қалдырушының қайтыс болуымен байланысты сақтандыру сомасы және т.б.)

- жылжымайтын мүлікке құқық (тұрғын үй, тұрғын жай, салынып жатқан тұрғын үй, бау-бақша, кәсіпорын, шаруашылық құрылыстар, әуе және теңіз кемелері және т.б.)

- мұра қалдырушының коммерциялық ұйымдағы үлесіне құқық;

- коммерциялық ұйымға қатысу құқығы);

- автордың мүліктік құқықтары (туындыны қайта жаңғырту (қайта жаңғырту құқығы); туындының түпнұсқасын немесе даналарын кезкелген әдіспен таратуына: сатуына, айырбастауына, прокатқа (жалға) беруіне, өзге де операциялар, оның ішінде ашық акпараттық-коммуникациялық желіде операциялар жасауына (тарату құқығы); туындыны көпшілік алдында көрсетуіне (көпшілікке көрсету құқығы); туындыны көпшілік алдында орындауына (көпшілік алдында атқару құқығы); жалпыға бірдей мәлімдеу үшін эфирге немесе кабель арқылы хабарлауды қоса алғанда туындыны көпшілікке хабарлауына (көпшілікке хабарлау құқығы); туындыны эфирге беруіне (радио және теледидар арқылы тарату), оның ішінде туындыны кабель немесе спутниктік байланыс арқылы таратуына (эфирге хабарлау құқығы); туындыны аударуына (аудару құқығы); туындыны қайтадан жасауына, аранжировкалауына немесе басқаша түрде өңдеуіне (өңдеу құқығы); қала құрылысы, сәулет, безендіру жобасын іс жүзіне асыруына; заңнама актілеріне қайшы келмейтін өзге де іс-әрекеттерді жүзеге асыруына рұқсат етуге немесе тыйым салуға (ҚР АҚ 978-бап 2-тармақ); зияткерлік меншік объектісіне айрықша құқықтар және т.б. мүліктік құқықтарға ие болады.

Сонымен қатар мұрагер мүлікке байланысты мүліктік емес құқықтарға да ие болады, оған кімнің болса да өзгерістер мен толықтырулар енгізуінен туындыны қорғау құқығын (туындыға қолсұқпаушылық құқығы) жатқызуға болады. ҚР АҚ 977-бабы 1-тармағында «автор қайтыс болғаннан кейін оның туындысын қолсұғушылықтан қорғауды өсиетте көрсетілген адам, ал мұндай нұсқау болмаған жағдайда – автордың мұрагерлері, сондай-ақ заңнама актілеріне сәйкес авторлық құқықтарды қорғау жүктелген тұлғалар жүзеге асырады» делінген.

Мұрагерге мұрамен байланысты мынадай:

- мұрагердің несие берушілердің алдындағы берешектерін (шарт бойынша не өзге де мәміле бойынша қарыз, келтірілген зиянды өтеу бойынша міндеттемелерден туындайтын қарыз, сондай-ақ басқа да қарыздарды өтеу [6, 229 б.];

- басқа адамдарға тиесілі және мұра

қалдырушының заңды немесе заңсыз иелігінде болған мүлікті қайтару (оған жалдау не өтемсіз уақытша немесе ғұмырлық пайдаланудағы, сақтаудағы, жөндеудегі немесе қайта өңдеу үшін және т.б. заңды иеліктегі мүлікті қайтару; егер виндикациялық талап негізделген болса, мұрамен бірге өткен даулы мүлікті қайтару;) [7].

- мұра қалдырушының асырауындағы адамдарды күтіп-бағу (еңбекке жарамсыз жұбайы, балалары, ата-анасы);

- мұра қалдырушының қайтыс болар алдындағы науқасы туғызған қажетті шығындарды, мұра қалдырушыны жерлеуге арналған шығындарды, мұраны қорғауға, басқаруға, өсиетті орындауға, сондай-ақ өсиетті орындаушыға немесе мұраны сенімгерлікпен басқарушыға сыйақы төлеуге байланысты шығындарды өтеу міндеттемесі ауысады.

Бұл ретте, мұрагерлердің мұра қалдырушының міндеттемелері бойынша жауапкершілігі оларға мұрагерлік бойынша қалдырылған мүлік мөлшерімен шектеледі. Кейбір авторлар мұрагерлік мүлікті басқаруға және оны қорғауға кететін шығыстарды құқық мирасқорлығына жатқызбайды, өйткені ол мұрагерлердің өз шығыстары болып табылады деген пікірді ұстанады [7]. Алайда, бұл пікірмен келісу қиын, өйткені егер мүлік құрамына бірнеше жылжымайтын мүлік не үй жануарлары не жұмыс істеп тұрған кәсіпорын кіретін болса, оны басқаруға не қорғау үшін қызметкерлерді, жұмысшыларды жалдауға не асыраудағы адамдарды күтіп-бағуға кететін шығындарды мұрагер мұраны қабылдағанға дейін өз қаражаты есебінен өтеуі қиындық туғызуы не мұраға қалдырылған мүліктің құнынан да асып кетуі мүмкін.

Мұраның құрамына азаматтың жеке басына байланысты болатын құқықтар мен міндеттер кірмейді. Олар:

- автордың жеке мүліктік емес құқықтары (туынды авторы ретінде танылу және оны пайдалану кезінде осы туындыға басқа адамдардың авторлығын тануды болғызбайтынына осындай тануды талап ету құқығы (авторлық құқық); туындыны өз атынан, бүркеншік атпен немесе жасырын атпен пайдалану құқығы (авторлық атқа құқық); туындыға өзгерістер мен толықтырулар енгізуге құқық (туындыға қолсұқпаушылық құқығы); автордың туындысына безендірулер, алғы сөздер, соңғы сөздер, түсініктемелер немесе қандай да болсын түсіндірмелер беруге құқық. Автор қайтыс болғаннан кейін оның туындысын

қолсұғушылықтан қорғауды өсиетте көрсетілге адам, ал мұндай нұсқау болмаған жағдайда – автордың мұрагерлері, сондай-ақ заңнама актілеріне сәйкес авторлық құқықтарды қорғау жүктелген тұлғалар жүзеге асырады. Қызметтік міндеттерін немесе жұмыс берушінің қызметтік тапсырмасын орындау тәртібі мен жасалған туындыларды қоспағанда, туындыға белгісіз адамдар тобының қолжеткізуіне жол ашу құқығы (халыққа жария ету құқығы);

- мемлекеттік әлеуметтік қамсыздандыру бойынша төленетін зейнетақыларға құқық;
- мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру жәрдемақыларына құқық;
- алименттер алуға құқық;
- өміріне не денсаулығына келтірілген нұқсанды өтеу құқығы;
- моральдық зиян келтіргені үшін өтемақы алу құқығы;
- тұрғын үй алаңын ғұмырлық пайдалану құқығы;
- егер сыйға тарту шартында өзгеше көзделмесе, сыйға тарту шарты бойынша сыйға тартуға уәде берілген сый алушының құқықтары;
- еңбек шарты бойынша жұмыстарды орындау міндеті және т.б.

Айта кететін жайт, егер мұра қалдырушыға оның тірі кезінде тиесілі болған қандайда бір төлемдер, сыйақылар есептеліп, бірақ ол оларды алмаған болса, мұрагерлердің оны алуға құқығы бар.

Жеке мүліктік емес құқықтар мен басқа да материалдық емес игіліктерді мұрагерлікке қалдыруға жол берілмейтіндігімен (азаматқа тумысынан немесе заң тұрғысынан тиесілі бөлінбейтін және өзге де тәсілмен берілмейтін жеке адамның өмірі, денсаулығы, қадір-қасиеті, абыройы, игі атағы, іскерлік беделі, жеке өміріне қол сұқпаушылық, жеке құпия мен отбасы құпиясы, есім алу құқығы, автор болу құқығы, шығармаға қол сұқпаушылық құқығы және басқа да материалдық емес игіліктер мен құқықтар), заң қайтыс болған адамға тиесілі жекелеген жеке мүліктік емес құқықтар мен басқа да материалдық емес игіліктерді басқа адамдар, оның ішінде оның мұрагерлері жүзеге асыруы және қорғауы

мүмкін жағдайларды да көздейді. Осылайша, қоғам жеке адам туралы естелікті құрметтей отырып және онымен бұрынғы байланыстарын қадірлейтін басқа да адамдардың мүдделерін сақтай отырып, адамның жеке басына (оның ерекшелігіне) өзінің көзқарасын білдіреді [6, 74 б.].

Сонымен, мұрагерлік қатынастарға қатысты құқықтық мирасқорлықтың келесі элементтерін байқауға болады, біріншіден, мұра бірыңғай тұтас, бөлінбей («бірыңғай тұтас нәрсе» деп қалдырылған мұра объектісі жеке бөліктерге бөлінбейтінін, яғни мұрагер мұрадан қалағанын қабылдап, қаламағанын қабылдамай қоюына құқығы жоқ деген мағынаны білдіреді) және бір мезгілде ауысады («бір мезгілде» деген мұрагер мұраны қабылдау мерзімін кезеңдермен, небелгілі бір уақыт аралықтарымен емес, бір уақытта не бір сәтте қабылдауын білдіреді), екіншіден, тек құқықтар ғана емес, сондай-ақ міндеттемелер де бірге ауысады. Сондықтан «әмбебап құқық мирасқорлығы» терминін «әмбебап мирасқорлық» деп не құқықтар мен міндеттер бірге құқықтық қатынастарды құрайтындықтан, «әмбебап құқықтық қатынастар» деп беруді ұсынып отырмыз. Өйткені айтып өткеніміздей, мұнда тек құқықтар ғана емес, сонымен қатар мұраға қатысты ауыртпалықтар, яғни жаңадан пайда болған міндеттемелер де ауысады.

Сондай-ақ ҚР АҚ 965-бабы 1-тармағында және 1038-бабының 2-тармағында орыс тіліндегі мәтінінде «в порядке универсального правопреемства» деген сөздер қазақ тіліндегі мәтінінде «әмбебап құқық мирасқорлығы талаптарымен» деп кәте аударылған.

Жоғарыда жазылғандардың негізінде, «Мұрагерлік кезіндегі әмбебап құқық мирасқорлығы дегеніміз – мұраға қалдырылатын мүлік басқа адамдарға біртұтас өзгеріссіз (мұра қалдырушының шектеусіз құқықтарымен және міндеттерімен бірге) қалпында және белгілі бір сәтте өтетін құқық мирасқорлығының бір түрі» деген анықтаманы ҚР АҚ Ерекше бөлімінің 1038-бабына енгізу дұрыс болады деп пайымдаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Емельянец Владимир Петрович. Универсальное правопреемство в гражданском праве: дисс... канд. юрид. наук: 12.00.03. - Москва, 2005.
2. Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі (Ерекше бөлім). 01.07.1999 ж. ҚР №409 Заңы // «Заң» деректер базасы.

3. Энциклопедии&Словари. Юридический словарь // <http://enc-dic.com/legal/Universalnoe-Pravopreemstvo-19911.html>
4. Момент универсального правопреемства при наследовании // <http://e-nasledstvo.ru/>
5. В.И. Серебровский. Очерки советского наследственного права, изд-во Академии наук СССР, 1953.
6. Наследственное право. / К.Б. Ярошенко.М.: Волтер-Клувер, 2005.
7. Черепахин Б.Б. Труды по гражданскому праву/Электронная библиотека // <http://www.consultant.ru/>

Мақалада мұрагерлік кезіндегі «әмбебап құқық мирасқорлығы» терминіне талдау жүргізілген және оған берілген анықтаманы Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексіне (Ерекше бөлімі) енгізу ұсынылады.

Түйін сөздер: «құқық мирасқорлығы», мұрагерлік кезіндегі әмбебап құқық мирасқорлығы.

В статье дан анализ термину «универсальное правопреемство» и выдвинуто предложение по внесению определения этого термина в Гражданский кодекс (Особенная часть) Республики Казахстан.

Ключевые слова: «универсальное правопреемство», универсальное правопреемство при наследовании.

In article the analysis is given to the term "universal succession" and the offer on introduction of definition of this term in the Civil code (Special part) the Republic of Kazakhstan is put forward.

Keywords: universal succession, concept of universal succession at inheritance

Ләззат Сұлтанмұратқызы Тұрғанбаева,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығы НҚА және халықаралық шарттар жобаларының ғылыми лингвистикалық сараптамасы секторының кіші ғылыми қызметкері, з.ғ.к.

Айсұлу Молдағұлқызы Қасымова,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығы НҚА және халықаралық шарттар жобаларының ғылыми лингвистикалық сараптамасы секторының аға ғылыми қызметкері

Мұрагерлік кезіндегі әмбебап құқық мирасқорлығы

Турганбаева Лаззат Султанмуратовна,

младший научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК, к.ю.н.

Касымова Айсұлу Молдагуловна,

старший научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК

Универсальное правопреемство при наследовании

Turganbayeva Lazzat Sultanmuratovna,

junior researcher of sector of scientific and linguistic examination of the NPA projects and international treaties of the Center of linguistics of Institute of the legislation of RK, c.j.s.

Kasimova Aisulu Moldagulovna,

senior research associate of sector of scientific and linguistic examination of the NPA projects and international treaties of the Center of linguistics of Institute of the legislation of RK

Concept of universal succession at inheritance